

Länsstyrelsen
Örebro län

Mångfald och produktion i kulturlandskap

Nr 3 2025

Olika typer av stenmurar

Hägnader har varit och är mer än bara ett fysiskt hinder. Genom århundraden och mellan bygder har materialet och utförandena varierat. Här är några av dessa. Kanske har du flera olika typer av stenmurar i dina marker.

Text och foto och illustrationer: Torgny Frembäck om inte annat anges.

Stenmurar finns i olika utföranden beroende på material, funktion och tradition. Enkelmur, dubbelmur, skalmur, stödmur och halvmur. Under flottningsepoken anlades så kallade ledarmar, oftast i form av stenmurar i älvar och åar för att leda timret rätt. Gemensamt för dem alla är att de är kallmurade. Därtill kommer stensträngen som kan ha haft funktion som ett hinder likaväl som en gränsmarkering. Stensträngen räknas som fast forn lämning.

Kallmur och bruksmur

I en kallmur används inte något bindemedel mellan stenmaterialet, istället låses stenarna mot varandra i förband med olika tekniker beroende på utgångsmaterialet. I en bruksmur sammanfogas stenarna med murbruk eller annat bindemedel. Kallmurning är den vanligast förekommande byggnadstekniken som man finner i jordkällarvalv, äldre brovalv och grunder för äldre byggnader, samt i landskapens alla olika typer av stenmurar.

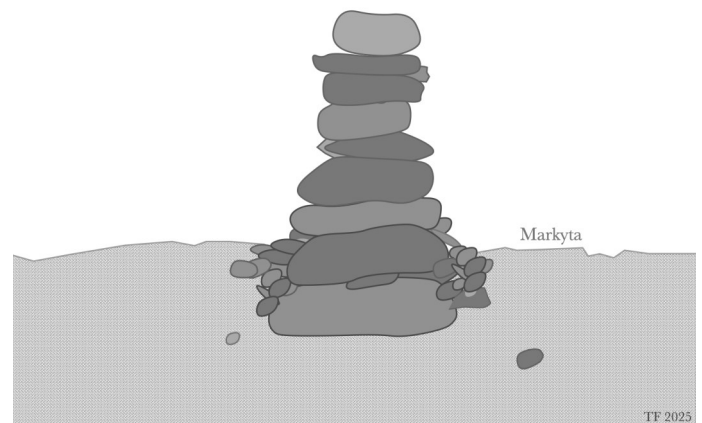
Stensträngen - en förhistorisk hägnad

En **stensträng** gör inte mycket väsen av sig. Nedsjunkna, mossbelupna stenar och block som ligger mer eller mindre i rad och antyder någon form av gräns/hägnad i en varaktigt övergiven odlingsmark (fossil åkermark). Troligast rör det sig om raserade enkelmurar. De äldsta härrör från tidig järnålder.

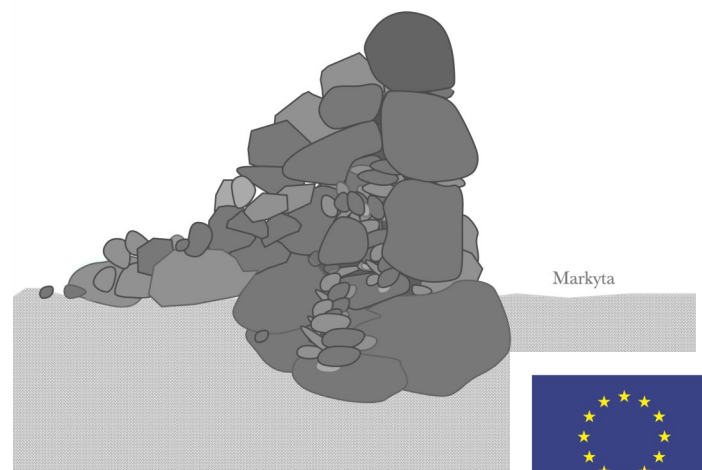
Stensträng

Enkelmur består av en rad på varandra upplagda stenar och block. I sin skånska resa, 1749, berättar Carl von Linné om hur en bonde i byn Rörum prisar ”dessa svage murar ... att när boskapen ville tvinga sig över, ramlade stenarna ner och slog dem på benen och fötterna, så att alla kreatur äro rädda att komma nära till dem.” Där denna typ används idag är funktionen densamma.

Enkelmur

Begreppet **halvmur** omfattar två typer, en låg konstruktion bestående av ett par varv stenar och block med ett ris- eller trähägn (trögårdsgård) som kröner muren, eller en enkelmur vars ena sida täcks av uppskottat jord eller sten.

Halvmur

Medfinansieras av
Europeiska unionen

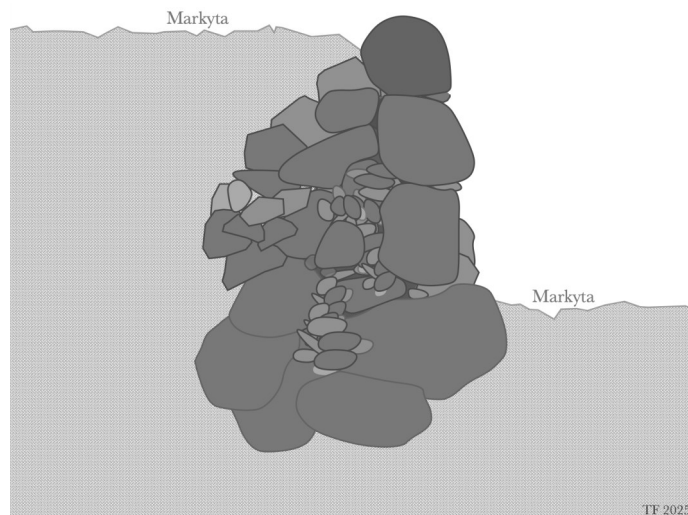
En **skalmur** är uppbyggd av två parallellt löpande rader av grövre stenar och block med fyllning av mindre stenar mellan de bägge mursidorna. Skalmurar är antingen byggda med lodräta yttersidor eller svagt inåtlutande.

Skalmur, de grövre blocken på vardera sidan bildar skalet på muren. Plocksten från åkern ligger i mellanrummet.

Dubbelmur kan beskrivas som två enkelmurar som löper sida vid sida utan något egentligt mellanrum för fyllning av sten som skalmuren har.

Stödmuren består av en murad sida. Anläggs i en sluttning där man vill stödja upp marken till en plan yta. Använd vid terrasseringsar. På kyrkogårdar och i herrgårds-

Stödmur

miljöer har man ofta skapat detta formelement. En jordkällare med svale har ofta en stödmur på ömse sidor om ingången (svalen).

Stenmurar i Örebro län

Och till frågan, hur många mil stenmurar det finns i Örebro län. Med beräkning/extrapolering utifrån den totala längden stenmurar från länets stödansökningar av stenmurar (EU:s natur- och kulturmiljöstöd) så kan man grovt skatta omfattningen till att knappa 80 mil stenmurar ligger i odlingslandskapet idag, därtill kommer alla murar som skogen tagit tillbaka från bonden. Åttio mil - och väldigt många har skattat åt förgängelsen.

Lästips för dig som är intresserad av stenmurar:

⇒ [Handbok i kallmurning](#) av Joakim Lilja, Hantverkslaboratoriet, Göteborgs Universitet (Pdf)

Kurs om att renovera fönster

Har du en gammal lada, smedja, bod eller någon annan äldre ekonomibyggnad där fönstren är i dåligt skick? Då har du nu chansen att gå en fönsterrenoveringskurs!

Lördag 14 mars, 09.00 - 16.00

Kavat Snickeri, Fiskinge 425, Odensbacken

Som kursdeltagare får du prova på samtliga moment via renovering av egna medhavda fönster. (Målning av fönsterbågar ingår dock inte.)

Målet med kursen är att du som deltagarna efter avslutad kurs ska ha fått ökad kunskap om fönsterrenovering samt kunna genomföra underhåll och enklare reparationer av sina egna fönster med traditionella material och metoder.

Målgrupp: Kursen vänder sig till verksamma inom jordbruks- och trädgårdsföretag.

Kostnad: 500 kronor (exkl. moms). Kaffe och lunch ingår.

Information: Therese Erneskog, 010-224 84 22, therese.erneskog@lansstyrelsen.se

Medverkande: Kajsa Moberg, Kavat Snickeri.

Anmälan senast 12 mars via kalendern på Länsstyrelsens webbplats, lansstyrelsen.se/orebro/kalender